

СКЛАДНІ ВИПАДКИ ПРАВОПИСУ СЛІВ ІЗ НЕНАГОЛОШЕНИМИ ГОЛОСНИМИ

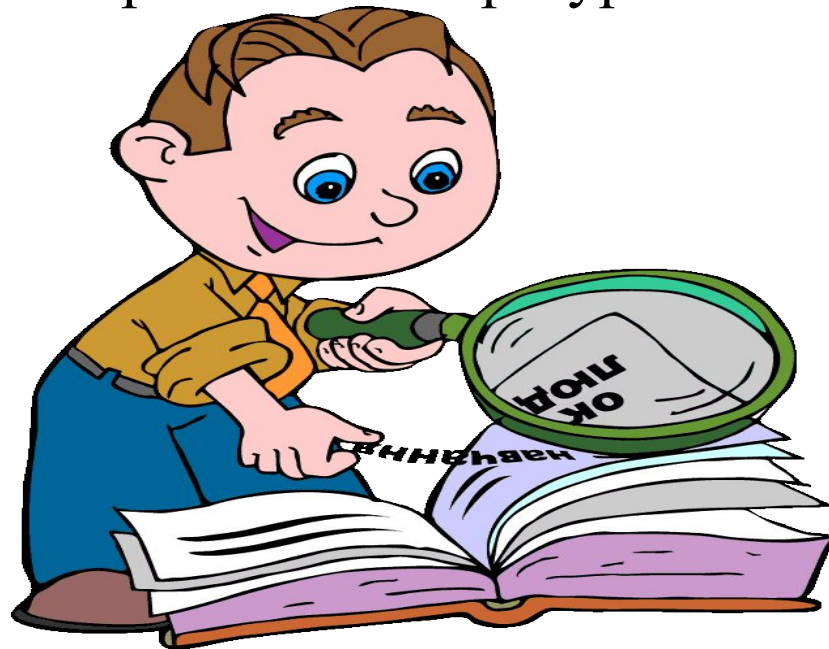
**Хто полюбить книгу, той далеко піде у
своєму розвитку.**

Книга рятує душу від здерев'яніння.

Тарас Григорович Шевченко

ПЛАН ПРЕЗЕНТАЦІЇ.

1. Складні випадки правопису слів з ненаголошеними голосними.
2. Завдання за темою.
3. Тести.
4. Відповіді на завдання і тестию.
5. Список використаної літератури.

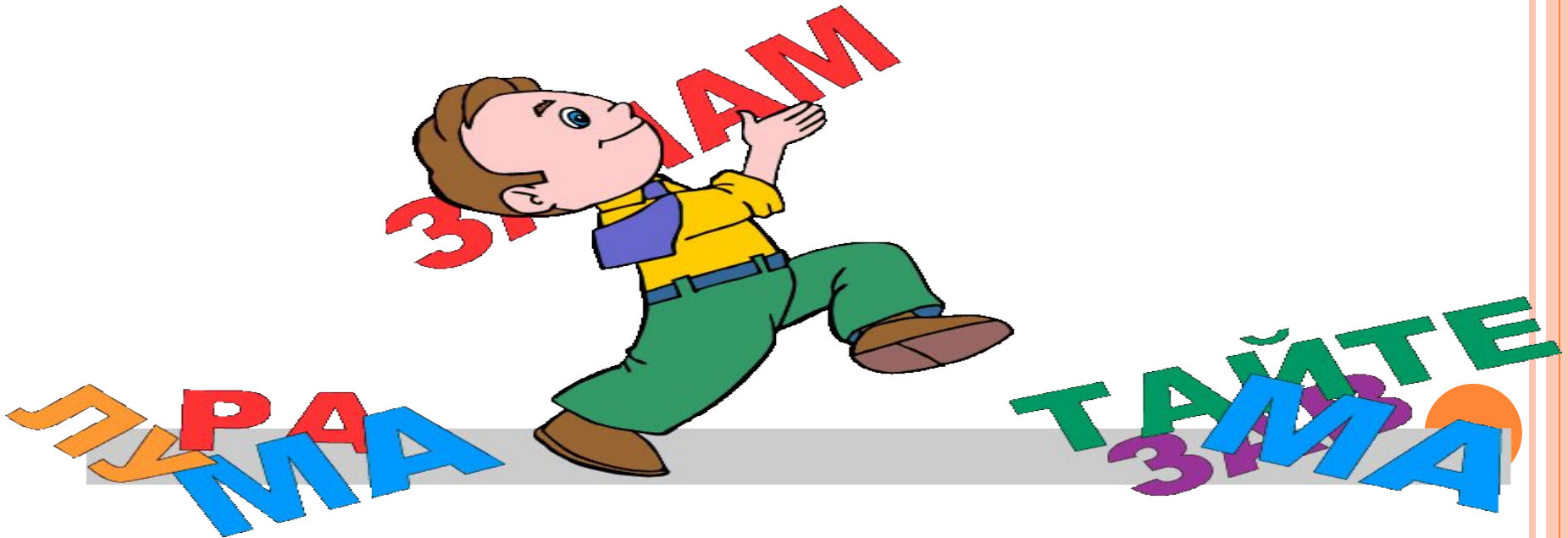

В українській мові лише три голосні в ненаголошеній позиції вимовляються невиразно.

Це **о, е, и**.

- Слід пам'ятати, що в складах з ненаголошеним **о** пишеться та сама літера, що й під наголосом, напр.: голубка, бо голуб, розумний, бо розум, робити, бо робить.

У деяких словах сумнівний **о** наголосом не перевіряється, напр.: **союз, лопух, сокира**. Правопис цих слів треба **запам'ятати**.

- В окремих словах перед постійно наголошеним а(я) у вимові і на письмі маємо **а**, напр.: **багатий, багато, багач, багатство** (пор. рос.: богатый, богатство), **гарячий, гарячка, гаразд, кажан, калач, качан, хазяїн, багатир** (багач), **гаряче** (але: солдат, лопата, гончар, корявий, поганий, ропа, товар, **богатир** (велетень), (монастир)).

- 1. Ненаголошені **Е** та **И** в ненаголошеній позиції у вимові наближаються один до одного.

Слід пам'ятати, що в ненаголошених складах пишеться та сама літера, що й під наголосом, напр.: великий, бо велич, земля, бо землі, клекотати, бо клекіт, держи, бо одержати, неси, бо несений, шепотати, бо шепіт, щеміти, бо щем; криве, бо криво, широкий, бо широко.

Слова левада, леміш, кишенья, минулий, які мають постійний наголос, перевіряються за словниками.

- 2. **Е** також пишеться:

а) У групах **-ере-**, **-еле-**: дерево, берег, серед; селезень, шелест, пелена, зелень.

б) У суфіксах **-ен-**, **-еня-**, **-енк-**, **-еньк-**, **-есеньк-**, **-ечк-**, **-тель**, **-ер**: доручений, гусеня, Петренко, ніженька, гарнесенький, сонечко, учитель, восьмеро.

в) Якщо е при зміні слова випадає: вітер, бо вітру, березень, бо березня, хлопець, бо хлопця, травень, бо травня.

- 3. **И** завжди пишеться:
  - а) У групах **-ри-**, **-ли-** між приголосними у відкритих складах: тривога, дрижати, кривавий, стримати, глитати.
  - б) Зрідка ненаголошений и в групах **-ри-**, **-ли-** перевіряється наголосом: тримати (стримувати), кришати (крихта), блищати (блиск).
  - в) пишеться в суфіксах **-ив**, **-ик**, **-ин**, **-ищ**, **-ичок**, **-ичк**, **-ист**: печиво, згарище, вуличка, кошачок, зворушливий, вінчик.

- 4. **О** завжди пишемо: у сполуках **-оро-**, **-оло-**: боротьба, волос;

- У ряді слів не під наголосом відповідно до вимови пишеться **-рі-**, **-лі-**: дрімати, дрімливий, дрімота, тріщати, перебріхувати, злітати.

ЗАВДАННЯ:

- **1. Вставте пропущені букви.**
- *Ущ...мити, дал...чїнь, ос...литися, хв...люватися, оп...нитися, оц...нкований, греб...лька, р...вти, тр...мати, зш...вати, розп...тати, неприм...ренний, поч...нати, вир...нати, сп...нити, дят...л, ст...лити, тр...вога, справ...длиий, в...ришина.*
- **2. З'ясувати, який спосіб слід застосовувати для перевірки вживання ненаголошених *е*, *и* у словах:**
- *Тижд...нь, рів...нь, п...нал, л...мон, т...атр, р...зумний, зам...рзати.*
- **3. Запишіть слова у дві колонки: 1) з ненаголошеним *е*; 2) з ненаголошеним *и*.**
- *Ет...кетка, д...сятий, еф...ктивний, нож...ці, кат...горія, ап...льсин, т...жневий, доб...реться.*

- **4. Запишіть слова у дві колонки: у першу - з ненаголошеним е, у другу - з ненаголошеними.**
- *Ож..ледиця, др..жати, ож..вати, л..генький, ел..гантний, в..шневий, ж..рненький, кл..котіти, ст..пи, евр..ка, н..зенько, адр..сат, кр..ниця, нап..кти, ож..ледь, дал..чнь, р..ве.*
- Підкресліть у кожному слові першу букву - прочитаєте ім'я та прізвище автора повісті "Зачарована Десна".

- Прочитати приповідки, прислів'я, приказки та народні прикмети. Як ви їх розумієте? Пояснити. Виділити слова з ненаголошеними **е, и**. До яких правил їх можна навести як приклади?

Правило	Приклади
1.	
2.	

□ Багатий дивується, чим бідний
годується.

Багачеві ведеться, бо йому й півень
несеться.

Краще переконувати словами, ніж
кулаками.

Біда — великий учитель.

Біда не ходить лісом, а між людьми.

Тиха вода береги ломить.

ТЕСТИ

- ▣ 1. З'ясувати, в якому рядку на місці пропущеної букви в усіх словах слід писати **и**.
  - ▣ а) дзв...ніти, тр...вати, бер...гиня, т...ша;
  - ▣ б) хлоп...ць, с...рота, в...черя, скр...ніти;
  - ▣ в) л...вада, в...лич, ш...рокий, к...шеня;
  - ▣ г) кр...ниця, бр...ніти, р...торика, с...рена.

- ▣ 2. З'ясувати, в якому рядку на місці пропущеної букви в усіх словах слід писати **е**.
  - ▣ а) дж...р...ло, щ...бети, в...сло, вер...с;
  - ▣ б) с...рена, скр...ніти, ст...хати, хр...бет;
  - ▣ в) з...леніти, д...путат, зат...шок, св...сток;
  - ▣ г) гол...с, п...года, кр...шити, в...р...сень.

- ▣ 3. В усіх словах пропущено букву **о** в рядку.
  - ▣ а) д...ректор, справ...длиий, св...сток, ч...мпіон;
  - ▣ б) б...реза, оз...ро, сем...ро, дж...р...ло;
  - ▣ в) тр...вога, кр...вавий, кл...котіти,;
  - ▣ г) с...пілка, з...л...то, г...сподар, т...вар.

4. У якому рядку на місці пропущеної букви в усіх словах пишеться *и*?

- а) ап...льсин, р...дина, чер...вик, п...чера;
- б) д...пломат, ол...нь, п...ріг, абр...кос;
- в) здр...гатися, опт...міст, зал...вати, м...нулий;
- г) гр...бінець, він...грет, в...шневий, ш...лест.

5. Позначте рядок, в усіх словах якого на місці пропуску треба писати *е*.

- а) жов...нь, ос...ні, бр...ніти, хлоп...ць;
- б) вер...сневий, кл...котіти, тижд...нь, т...мніти;
- в) л...стопад, майст...р. кл...новий, зуп...нити;
- г) з...рновий, бл...скучий, чов...н, кор...неплід.

ВІДПОВІДІ ДО ЗАВДАНЬ

- **1. Вставте пропущені букви.**
- Ушемити, далечінь, оселитися, хвилюватися, опинитися, оцинкований, гребелька, ревити, тримати, зшивати, розпитати, непримиренний, починати, виринати, спинити, дятел, стелити, тривога, справедливий, вершина.

- **2. З'ясувати, який спосіб слід застосовувати для перевірки вживання ненаголошених *e*, *i* у словах:**
- Тиждень, рівень, пенал, лимон, театр, розумний, замерзати.

- **3. Запишіть слова у дві колонки: 1) з ненаголошеним *e*; 2) з ненаголошеним *i*.**
- Етикетка, десятий, ефективний, ножиці, категорія, апельсин, тижневий, добереться.

- **4. Запишіть слова у дві колонки: у першу - з ненаголошеним е, у другу - з ненаголошеними.**
- 1.Ожеледиця, 2.дри жати, 2.оживати, 1.легенький, 1.елегантний, 2.вишневий, 2.жирнений, 1.клекотіти, 1.стеги, 2.еврика, 2.низенько, 1.адресат, 2.криниця, 1.напекти, 1.далечінь, 2.ожеледь, 1.реве.
- Підкресліть у кожному слові першу букву - прочитаєте ім'я та прізвище автора повісті "Зачарована Десна".

□ **ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО**

□ **Тести:**

- 1.г; 4.в;
- 2.а; 5.б.
- 3.г;

▣ Багатий дивується, чим бідний годується.
Багачеві ведеться, бо йому й півень **несеться**.
Краще **переконувати** словами, ніж кулаками.

Біда — **великий** учитель.

Біда не **ходить** лісом, а між людьми.

Тиха вода **береги** ломить.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови.
2. Пазяк О.М., Українська мова і культура мовлення.
3. Беляєв О.М. Українська мова. Підручник для 10-11 кл.

